

**A Társaság a Szabadságjogokért jogvédő szervezet (TASZ)
álláspontja
a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és
vallási közösségek jogállásáról szóló T/3503., átdolgozás után [T/3507.](#) számú
törvényjavaslatról**

A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházak státusáról szóló törvényjavaslatot (a továbbiakban: Javaslat) négy kereszténydemokrata képviselő – Lukács Tamás, Vejkey Imre, Varga László és Harrach Péter – nyújtotta be 2011. június 09-én. A Parlament illetékes bizottságai jóváhagyták és vitára alkalmasnak találták a tervezetet, és a Javaslat parlamenti vitája június 23-án meg is kezdődött. Az egyéni képviselői javaslattal a kormányzat, eddigi gyakorlatához híven, most az egyik legegységesebb szabadságjog gyakorlását, valamint a magyar társadalomban vitathatatlanul fontos szerepet betöltő vallási szervezetek, közösségek jogállását akarja úgy újraszabályozni, hogy kibújik a törvény-előkészítés nyilvánosságára, széleskörű szakmai és társadalmi vitájára, és az érintettekkel való egyeztetésre vonatkozó köteleessége alól.

A TASZ álláspontja szerint a Javaslat súlyos visszalépést jelent mind a lelkiismeret és a vallás szabadsága, mind az állam és az egyház elválasztása, mind pedig a vallásfelekezetek egyenjogúsága tekintetében. Messze elmarad mind az európai sztenderdektől, mind a rendszerváltás óta hatályos magyar szabályozástól. Összességében csak olyan jelentős átdolgozás mellett válna elfogadhatóvá, ami miatt a TASZ szerint inkább a Javaslat visszavonása indokolt.

I. A Javaslatról általában:

A Javaslat általános indoklása szerint a jelenleg hatályos, [a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvénynek](#) az egyházalapításra vonatkozó „*rendkívül nagyvonalú feltételei lehetőséget adnak az alapjoggal való visszaélésekre*” – az új törvény megalkotásának mindössze ennyi az indoka. A visszaélések megakadályozása, a kiskapuk bezárása, a célhoz kötött működés és gazdálkodás ellenőrzése azonban nem feltétlenül indokolja teljesen új jogszabály megalkotását, különösen nem akkor, ha a szóban forgó alapjogot a jelenleg hatályos törvény, amint azt a Javaslat preambuluma és indoklása is elismeri, – a hozzá kapcsolódó alkotmánybírósági döntésekkel együtt – megfelelően szabályozza. Álláspontunk szerint ilyen esetben a jogalkotó akkor jár el helyesen, ha megőrzi a hatályos törvényt, és a joggyakorlat visszásságait, defektusait a felgyülemlett tapasztalatok alapján igyekszik orvosolni. Ehhez képest a Javaslat „a fürdővízzel együtt a gyereket is kiönti”. Szögezzük le a következőket:

- A lelkiismereti szabadság és az egyházalapítás joga egy szabad államban mindenkit megillet, függetlenül attól, hogy vannak olyanok, akik visszaélnék velük. A visszaélés ténye sohasem elegendő indoka egy alapjog korlátozásának. Ilyen esetben nem általában a szabadságot kell megszorítani, hanem az egyedi jogsértéseket, a visszaéléseket kell megakadályozni. Ebben a tekintetben vannak eszközei és van

felelőssége a kormányszatnak. (Az ügyész a jelenlegi szabályok szerint is indíthat pert a törvénytörő egyház ellen.)

- A vallás szabad gyakorlásához és a vallásalapítás szabadságához való jog generális korlátozása diszkriminatív, mivel nem csak a visszaélésű, hanem a jóhiszemű joggyakorlást is korlátozza. (Ebben a tekintetben a Javaslat „túl tág”, mert egyaránt sújt mindenkit, egyedi cselekvésére tekintet nélkül.)
- A joggal való visszaélés nem a túlságosan megengedő, szabadelvű szabályozás folyamánya, hanem abból fakad, hogy az egyházak a hatályos szabályok szerint is megkülönböztetett bánásmódban részesülnek az állam részéről a többi civil szervezethez képest. A Javaslat ebből a szempontból nemhogy törekedne a jogegyenlőségre, hanem inkább szaporítja az egyházak privilégiumait. (Ebben a tekintetben pedig „túl szűk”, mert nem teszi lehetővé a jogsértések hatékony kiszűrését.)

1. A Javaslat elmozdulást jelent a világnézeti semlegesség talajáról egy, a vallásos életforma iránt elkötelezett felfogás felé. Nem vitatjuk, hogy egy kormányszatnak joga van ilyen politikát folytatni. Ám ahhoz ragaszkodunk, hogy az ilyen politikának szigorúan a jogegyenlőség és a törvény előtti egyenlőség határain belül kell maradnia. A Javaslat azonban ennek a követelménynek nem tesz eleget.

2. A Javaslat mellékletében tételesen felsorolja azokat az egyházakat, amelyeknek az állam eleve törvényes státust biztosít. A felsorolás az 1895-ös egyházügyi törvény nyomán feltámasztja a „bevett és elismert egyházak” kategóriáját. Ezzel a törvényhozó nemcsak hogy 116 évet lép vissza az időben, hanem elfogadhatatlan, tartalmi alapú hierarchiát állapít meg az egyes egyházak és felekezetek között.

3. A Javaslat, a felsoroltakon kívül, minden törvényesen működő egyházat ismételt regisztrációra kötelez. Ennek során nemcsak a jelenleginél sokkal szigorúbb, hanem diszkriminatív követelményeknek kell megfelelniük. A bejegyzés feltételei tartalmi (teológiai, hitelvi) alapon tesznek különbséget a vallások között.

4. A Javaslat rendelkezései kivételek és privilégiumok biztosításának sorával megteremtik a lehetőségét annak, hogy az egyházak megkülönböztetett, kitüntetett szereplői legyenek a magyar társadalom és polgárai életének (lásd a IV. fejezetet). Ezzel a vallási szervezeteket, azon belül is kifejezetten az egyházi státuszt élvezőket preferálja mindenféle egyéb közösség és társadalmi szervezet rovására.

5. A Javaslat sérti az állam és az egyház elválasztásának elvét: megteremti a lehetőségét annak, hogy a mindenkori kormányszat a jelenleginél is sokkal szorosabbra fűzze a kapcsolatát az egyházi státuszt élvező felekezetekkel. Ezzel súlyosan veszélyezteti azon polgártársaink egyenlő emberi méltóságához való jogát, akik nem vallásosak, illetve nem tartoznak valamely egyházhoz.

6. A Javaslat tele van határozatlan fogalmakkal, „gumiszabályokkal”, és feltűnően hiányoznak belőle mind az egyházi működés, mind az állami viszonyulás feltételei, eljárásai, garanciái. Azon túl, hogy mindez lehetővé teszi az önkényes (diszkriminatív) jogalkalmazást, súlyos jogbizonytalanságot eredményez. Ennek következtében a Javaslat mélyen alatta marad a jogállamiság minimális követelményeinek.

II. A Javaslat egyes rendelkezéseinek kritikája:

A Javaslat a vallásszabadság jogáról, az egyházak jogállásáról, nyilvántartásba vételükről, működésükről, és megszűnésükről szóló, valamint felhatalmazó és hatályba léptető rendelkezéseket tartalmazó fejezetekből áll.

I. fejezet: A lelkiismereti és vallásszabadság joga

1. § (3) bekezdés – A vallásszabadságnak a kommunikációs eszközök útján történő gyakorlása tekintetében a Javaslat nem rendezi a médiatörvényhez való viszonyát, ezzel a jogalkalmazásra bízva két igen fontos alapjog, a vallásszabadság és a véleménynyilvánítási szabadság esetleges összeütközésének feloldását. (Nem egyértelmű, hogy például az ige hirdetés során megvalósuló jogsértés esetén melyik törvénynek lesz elsőbbsége.) Tekintettel a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság jelenlegi szervezetére és személyzetére, az önkéntes jogalkalmazás veszélye reális.

4.§ (2) bekezdés – A szabadságjog korlátozása tekintetében a Javaslat az Alaptörvényre utal, melynek I. cikk (3) bekezdése rögzíti: „*Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.*” E jogszabályhely második része ugyan az Alkotmánybíróság által kimunkált, és széles körben osztott alapjog-korlátozási tesztet rögzíti, első fele azonban az európai emberi jogi sztenderdek alatt vonja meg a jogkorlátozás határát.

Egyrészt az [Emberi Jogok Európai Egyezménye](#), amelynek figyelembevételét a Javaslat büszkén hirdeti, jóval szigorúbban fogalmazza meg e jog korlátozásának feltételeit: „*A vallás vagy meggyőződés kifejezésre juttatásának szabadságát csak a törvényben meghatározott, olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek egy demokratikus társadalomban a közbiztonság, a közrend, közegészség vagy az erkölcsök, illetőleg mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükségesek.*” (9. cikk 2.) A „demokratikus” jelző kifejezetten azt jelenti, hogy a világnézeti pluralizmus, a vallások, felekezetek, és az egyházak sokfélesége szerves része a társadalmi életnek. A lelkiismereti és vallásszabadság a korszerű nemzetközi és európai jogfelfogás szerint ha nem is korlátozhatatlan, még a szólás és egyesülés jogánál is szigorúbb védelmet élvez.¹

Másrészt, e szigorúság hiánya különösen amiatt ad okot az aggodalomra, hogy az [Alaptörvény](#) Nemzeti Hitvallása egyértelműen a keresztény valláserkölcsvulgáris elemeit emeli alkotmányos rangra (hűség, hit, szeretet), az R. cikk pedig kifejezetten kötelezővé teszi a Hitvallás figyelembe vételét az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmezéskor. Ennek eredménye a szekuláris állam koncepciójától való eltávolodás, az állam világnézeti elkötelezése egy valláserkölcsvértékrendje mellett. Ez ellentétes azzal a jogállami követelménnyel, hogy az állam semleges módon viszonyuljon polgáraihoz, vallási és világnézeti meggyőződéseiktől függetlenül (lásd [4/1993. \(II. 12.\) AB határozat](#)).

II. fejezet: Az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállása

1 [Guidelines for review of legislation pertaining to religion or belief](#). Adopted by the Venice Commission, 2004. (II. G. Limitations clauses)

6. § – A Javaslat – e szakaszának indoklása szerint – a vallási tevékenység pozitív és negatív körülírásával kívánja megakadályozni azt, hogy nem-vallási tevékenység gyakorlásának elleplezésére jegyezzenek be egyházakat. A „vallási tevékenység” meghatározása azonban valójában magának a vallásnak a definíciója. Ám annak eldöntése, hogy mi vallás és mi nem az, nem tartozik az állam kompetenciájába. A TASZ megítélése szerint a vallásgyakorlás szabadsága elsősorban az önmeghatározás szabadságát foglalja magában. (A „mi a vallás?” kérdés megvitatása lehet a tudomány, például a vallásszociológia dolga is, de az állam azt a vitát sem döntheti el, hiszen az Alaptörvény X. cikk (2) bekezdése szerint „*tudományos igazság kérdésében az állam nem jogosult dönten*”).

A Javaslat szerint a vallás „*olyan világnézet [...], mely természetfelettire irányul, rendszerbe foglalt hitelvekkel rendelkezik, tanai a valóság egészére irányulnak, valamint az erkölcsöt és az emberi méltóságot nem sértő sajátos magatartás követelményekkel (sic!) az emberi személyiség egészét átfogja.*” E meghatározás kifejezetten a könyv-alapú vallásokra (keresztény, zsidó, iszlám) vallásokra van kalibrálva, ami miatt nem meggyőző az az indok, hogy a Javaslat a joggal való visszaélést kívánja kizárni – valójában azt teszi lehetővé, hogy az állam tartalmi alapú szelekciót hajtson végre az egyes világnézetek között. Ez a tartalmi, részletekbe menő meghatározás ellentétes azzal az alkotmányos követelménnyel, hogy az „*állam nem foglalhat állást hitbéli igazságok kérdésében*” (4/1993. (II. 12.) AB határozat). A szűkre szabott meghatározás továbbá homlokegyenest ellentétes az Emberi Jogok Európai Egyezményét értelmező európai joggyakorlattal és politikával, amely kifejezetten a vallásoknak a demokratikus társadalmakban meglévő valódi pluralizmusát állítja előtérbe, és a kevésbé ismert, kis létszámú felekezetek vallásként való elismerését szorgalmazza.² **A meghatározásban rejlő rendkívül határozatlan kategóriák a törvény önkényes és diszkriminatív alkalmazásának reális veszélyét hordozzák, ezért a TASZ javasolja kevesebb és pontosabb feltétel kialakítását, hogy a „vallás” kategóriája elég tág legyen és a lehető legtöbb vallás beleférjen.**

7.§ (1) bekezdés – A hatályos szabályozáshoz képest a Javaslat egy megszorító feltételt is tartalmaz az egyházak vonatkozásában: tagjuk csak az lehet, aki magyarországi lakóhellyel rendelkezik. Ez a feltétel azért érdemel különös figyelmet, mert a kifejezetten a magyar állampolgársághoz kötődő szavazati jog gyakorlása viszont már nem kötődik magyarországi lakóhelyhez (Alaptörvény, XXIII. cikk (1) bekezdés, illetve 1993. évi LV. törvény a magyar állampolgárságról 4. § (3) bekezdés). Érthetetlen az a logika, ami alapján egy mindenkit megillető alapjogot, aminek a gyakorlása az esetek többségében valamely világvalláshoz kötődik, a jogalkotó a helybenlakás feltételéhez köti!

Az egyház fogalma alá sorolja még a Javaslat a vallásfelekezeteket és a vallási közösségeket is, ám a mellékletek, amelyek tételesen felsorolják a különböző csoportba tartozó egyházi szervezeteket, csak egyházakról és vallási közösségekről szólnak, felekezetekről nem. (Ugyanakkor, mintegy mellékesen, ám a jelenlegi egyházak túlnyomó többsége számára, létrehozza a „*vallási tevékenységet is végző egyesület*” osztályát – lásd 39. § (1) bekezdés)

7. § (2) bekezdés – A vallási tevékenység gyakorlásának korlátai között csak „*más közösségek jogai és szabadságai*” szerepelnek, az emberi méltóság nevesítése mellett utalás sincs a

2 The Institute on Religion and Public Policy: '[Draft Religion Law Would Constitute the Most Oppressive Religion Law in the OSCE Region](#)'.

polgárok jogaira és törvényes szabadságaira. A 14. § (3) f) és a 15. § (1) f) pontok szerint viszont a nyilvántartásba vételkor már arról kell nyilatkozni, hogy az egyház tevékenysége „nem sérti más jogait és szabadságát”. E szövegezési bizonytalanság a törvény önkényes alkalmazásának veszélyét rejti magában. **Javasoljuk e szakaszba is a „mások jogai és szabadságai” fordulat beiktatását.**

A Javaslát kimondja továbbá, hogy az egyházak csak olyan vallási tevékenységet gyakorolhatnak, amely „jogszabályba nem ütközik”. Ez praktikusán azt jelenti, hogy az egyházak tevékenységét nem csak törvénnyel, hanem annál alacsonyabb rendű jogszabállyal is lehet korlátozni. A Javaslát e rendelkezése nyilvánvalóan ellentétes mind a hatályos Alkotmánnyal, mind az Alaptörvénnyel, amennyiben mindkettő szerint „az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg” (1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról 8. § (2) bekezdés, valamint Alaptörvény, I. cikk (3) bekezdés). **Javasoljuk az alkotmányellenesség megszüntetése érdekében a „jogszabály” helyett a „törvény” kategóriájának szerepeltetését ebben a bekezdésben.**

8-10. §§ Az állam és az egyház elválasztása

Az elválasztást a 8. (1) bekezdés mondja ki: „az állam és az egyház különváltan működik”. A szakasz további része szól erről a különvált működésről, de sajnos meglehetősen homályos feltételeket fogalmaz meg azokra az esetekre, amikor az állam együttműködik egyházzal, illetve megállapodást köthet velük.

8. § (2) bekezdés – Együttműködést (tehát nem lehetőséget!) ír elő a Javaslát a „közösségi célok érdekében”. Az indoklás megjegyzi, hogy a Javaslát szakít a semlegesség eddigi törvényi koncepciójával, megkérdőjelezve ezzel az állam és az egyház különválasztására irányuló törekvés hitelét. A Javaslát nem is határozza meg közelebbről sem a szóban forgó közösségi célokat, sem azt az állami jogalkalmazó intézményt, amelyik döntene arról, hogy mikor teljesül a feltétel. (A 10. § (1) bekezdés egyébként kizárja, hogy az állam az egyházak felügyeletére szervet hozzon létre. Így viszont érthetetlen, hogy az állam hogyan fog dönteni az együttműködésről – féltő, hogy önkényesen, politikai szempontok szerint.) **Javasoljuk a „közösségi célok” pontos és számon kérhető meghatározását, valamint az ellenőrzésre jogosult és köteles állami szerv megnevezését és ebbéli eljárásának részletes, az egyházak autonómiáját garantáló szabályozását!**

8. § (3) bekezdés – Megállapodás kötését „kiemelkedő jelentőségű társadalmi támogatottságú” és „történelmi és kulturális értékeket megőrző” és „közcélt tevékenységet [folytató]” egyházzal teszi lehetővé a Javaslát. A megállapodás tárgya ugyanakkor az egyház működésének biztosítása, még csak nem is maga a megállapodás feltételül szabott tevékenység! (E szabály alkalmazására az állam „illetékes szervei” illetékesek.) A TASZ álláspontja szerint a semlegesség követelményéből az következik, hogy az állam kizárólag közcélt tevékenységek biztosítására köthet megállapodást bármilyen szervezettel. A konjunktív feltételek meghatározása és a feltételül szabott kategóriák bizonytalansága azonban még azon egyházak körét is indokolatlanul leszűkítik (gyakorlatilag a bevett és elismert egyházakra), amelyekkel az állam megállapodást köthet. **Javasoljuk legalább a feltételek vaglyagossá tételét és a lehető legpontosabb meghatározásukat!**

9. § – Helyesen mondja ki a Javaslát az egyházak egyenjogúságát – ha már egyszer elkülönített státuszt biztosít számukra. Ám rögtön ellent is mond a Javaslát az egyenjogúságnak akkor, amikor lehetővé teszi az állam számára, hogy egyházpolitikája

tekintetében egy egyházat annak tényleges társadalmi szerepe, vagy közcélú tevékenysége alapján kivételes bánásmódban részesítsen. E szabály valójában a közcélú tevékenységek azonos mértékű finanszírozásánál többet jelent, azt ugyanis a 20. § (4) bekezdés mondja ki. Az indoklás utal arra, hogy az egyházak egyenlőként való kezelése nem zárja ki egyes egyházak tényleges társadalmi támogatottságának figyelembevételét. Elhallgatja viszont azt, hogy a tényleges társadalmi támogatottság figyelembe vétele csak abban az esetben alkotmányos, amennyiben nem valósít meg diszkriminációt! (4/1993. (II. 12.) AB határozat) A Javaslat meg sem kísérli pontosan meghatározni azokat a feltételeket és eljárásokat, amelyek mellett az állam kitüntetett figyelme nem diszkriminatív, és ezzel kifejezetten lehetővé teszi az önkényes jogalkalmazást: azt, hogy az állam akár szimbolikusan elkötelezze magát egyik vagy másik egyház mellett (vagy ellen), akár politikai és/vagy gazdasági érdekeltsége alapján privilegizáljon, vagy függő helyzetbe szorítson egyházakat. **Javasoljuk, hogy a jogalkotó pontosan határozza meg azokat a feltételeket, amelyek fennállása esetén az állam tekintettel lehet egy egyház tényleges működésére!**

10. § (3) bekezdés – A személyes adatok egyház általi kezelését a Javaslat az egyház belső szabályainak hatálya alá rendeli, és semmilyen törvényes adatvédelmi garanciát nem tartalmaz (csak az indoklás utal az általános adatvédelmi szabályokra). Így egyfelől nincs biztosítva az, hogy az egyház ne élhessen vissza a működése során birtokába jutó személyes adatokkal, másrészt arra sincs biztosíték, hogy a jogszerűen és jóhiszeműen kezelt személyes adatok ne juthassanak illetéktelen kezekbe. **Javasoljuk az adatvédelmi törvénynek a kiterjesztését az egyházak adatkezelési tevékenységére is!**

12. § (2) bekezdés – A Javaslat kiveszi az esélyegyenlőségi törvény hatálya alól az egyház általa alapított, de nem egyházi tevékenységet végző intézményeket. Ezek „*nevelési, oktatási, felsőoktatási, egészségügyi, karitatív, szociális, család-, gyermek-és ifjúságvédelmi, valamint kulturális, sport tevékenységet (sic!)*” végző intézmények, amelyeket egyedül az különböztet meg a többi hasonló tevékenységet végző szervezettől, hogy egyház alapítja vagy tartja fenn őket. A Javaslat ehhez képest kimondja világnézeti elkötelezettségüket, ami alapján „*a felvételnél és a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítésénél, fenntartásánál és megszüntetésénél a sajátos identitás megőrzéséhez szükséges feltételeket*” határozhat meg. A [2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról](#) 6. § (1) c) pontja csak egyházi jogi személyeknek és csak a hitéleti tevékenységükkel közvetlenül összefüggő jogviszonyaikra tekintettel enged kivételt az egyenlő bánásmód követelménye alól. Az esélyegyenlőségi törvény – habár a magyar jogszabályi hierarchiában alacsonyabb rendű a leendő sarkalatos törvéynél – az Európai Unió Tanácsának két kötelező irányelvét ülteti át a magyar jogba.³ (Ezek sérelme kötelezettségzegési eljárást von maga után.) A 2000/78/EK. Irányelv szerint egy személy vallásán vagy meggyőzésén alapuló eltérő bánásmód csak akkor nem minősül hátrányos megkülönböztetésnek, amennyiben az illető vallása vagy meggyőződése „*valódi, törvényes és igazolt foglalkozási követelmény*”. Nem minősülhet tehát hitéleti tevékenységgel közvetlenül összefüggő jogviszonynak az egyházi

3 [A Tanács 2000/43/EK irányelve \(2000. június 29.\) a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról](#), valamint [A Tanács 2000/78/EK irányelve \(2000. november 27.\) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról](#)

intézménynek a nem szakrális funkciót betöltő dolgozójával (pl. portás, ápoló) létesített munkaviszonya. Ennek következtében az ilyen viszonyokra a kivétel sem terjedhet ki (lásd még BH2006. 14.).

Azt is hangsúlyozni kell továbbá, hogy az egyházak még a hitéleti tevékenységükkel összefüggő viszonyaikban sem alkalmazhatnak megkülönböztetést a világnézeti hovatartozáson túli védett tulajdonságok alapján (nem, életkor, származás, vagyoni helyzet, egészségi állapot, stb.). **Javasoljuk tehát ennek a szabálynak az elhagyását, és az egyházi intézmények jogviszonyainak vonatkozásában az esélyegyenlőségi törvényben foglalt kötelezettségek fenntartását!**

III. fejezet: Az egyház nyilvántartásba vételére vonatkozó szabályok

Az indoklása szerint azzal, hogy a Javaslattal nem az egyház alapítását, hanem a bejegyzését szabályozza, éppen a vallás és a közösségi vallásgyakorlás szabadságát tartja tiszteletben. Ugyanakkor az egyházi státusz megszerzéséhez kapcsolódó feltételek szigorúsága a vallási közösségek intézményesülésének lehetőségét aránytalanul korlátozza. Ebben a tekintetben a Javaslattal szembe megy az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatával, mely szerint az egyházalapítás szabadsága elválaszthatatlan a vallás szabad gyakorlásától, és vallások egyenlősége az állam részéről az egyenlő elismerést kívánja meg.⁴

14. § (2) bekezdés – A Javaslattal azzal az utaló szabállyal a mellékletében (1. számú melléklet: Magyarországi egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek) megnevezett egyházak a törvény erejénél fogva kerülnek bejegyzésre (egyrészt az illetékes minisztert hatalmazza fel a bejegyzés kezdeményezésére, másrészt a bejegyzésre az általános 60 napos ügyintézési határidőt (16. § (1) bekezdés) 30 napra rövidíti) – tehát különösebb indok nélkül privilegizálja a felsorolt egyházakat. (A felsorolásban szereplő egyházakat látván nincs kétségünk afelől, hogy a kivételezés indoka nem más, mint a pusztán érdekérvényesítő erő.)

14. § (3) bekezdés – Az egyházként való bejegyzés konjunktív feltételei, bármelyik feltétel hiánya esetén kötelező a bejegyzés elutasítása (16. § (3) bekezdés):

- „a) az egyesület elsődlegesen vallási tevékenységet végez;*
- b) tanításának lényegét tartalmazó hitvallással és rítussal rendelkezik;*
- c) legalább húsz éve szervezett formában, egyesületként működik Magyarországon és legalább ezer, magyarországi lakóhellyel rendelkező természetes személy tagja van. Az időtartamba beszámít az e törvény hatályba lépése előtt egyházként történő működés is;*
- d) az alapszabályát, létesítő okiratát, belső törvényét, szervezeti és működési szabályzatát vagy azoknak megfelel ő más szabályzatot elfogadta;*
- e) a szervezet az ügyintéző és képviselési szerveit megválasztotta;*
- f) tagjai nyilatkoznak arról, hogy az általuk létrehozott szervezet tevékenysége nem ellentétes az Alaptörvénnyel, jogszabályba nem ütközik, valamint nem sérti más jogait és szabadságát.”*

E feltételek közül három kritikus:

⁴ [Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas and Others v. Austria](#), 40825/98, Judgement of 31 July 2008, paragraphs 61-63.

1. A hitvallás és rítus megkövetelése a könyv-alapú és intézményesült vallásokra szűkíti le az egyházként bejegyezhető egyesületek körét (lásd a 6. §-szal kapcsolatban mondottakat).
2. A húszéves működés megkövetelése, együtt a törvény hatályba lépését követő bejegyzési kényszerrel (39. §), megfosztja az egyházi státusztól azokat a vallásokat, amelyek a jelenleg hatályos törvény alapján szerezték azt meg.
3. 1000 tag megkövetelése éppen tízszerese az egyházi státuszhoz szükséges jelenleg hatályos feltételnek, és százszorosa egy egyesület alapításához szükséges létszámnak.

Az első és a harmadik feltétellel a Javaslat megnehezíti az új egyházak alapítását. Mivel ezt generális módon teszi, e feltételek nem minősülnek sem szükséges, sem elégséges feltételeknek annak a jogalkotói célnak a megvalósulása szempontjából, hogy megakadályozzák az egyházalapítás jogával való feltételezett visszaéléseket, viszont aránytalanul korlátozzák a vallásszabadságot. A második feltétel pedig szerezett jogaiktól fosztja meg a jelenleg törvényesen, de még nem 20 éve működő egyházakat. **Ez súlyos sérelme a jogbiztonságnak és a jogállamiságnak, ezért követeljük, hogy a jogalkotó ne állítson szükségtelen feltételt, ne akadályozza aránytalanul magas taglétszám megkövetelésével az egyházalapítás szabadságát, és bármilyen feltételt csakis a jövőre nézve állapítson meg!**

15. § (5) bekezdés – A pontosság kedvéért javasoljuk a Javaslat megszövegezőiének, hogy igazítsák ki a felsorolásjeleket.

16. § (5) bekezdés – A Javaslat indokolatlanul zárja el egy évre a bejegyzés ismételt kérésétől azt az egyesületet, amelynek bejegyzését a bíróság elutasítja.

17. § – A vallási tevékenységgel kapcsolatos feltételek fennállásának megállapítására (14. § (3) a)-b) pontok) a bíróság szakértőket rendel ki. Az indoklás szerint a szakértőnek a hitvallás lényegét, a szertartásrendet és a szervezeti rendet kell vizsgálnia. A szakértő kirendelésének követelménye ellentétes azzal az elvvel, hogy az állam hitbéli kérdésekben nem foglalhat állást.

A szakértőkre vonatkozó szabályokat a Javaslat miniszteri rendeletre (37. § b) pont) bízza. E szabállyal megteremti a lehetőségét annak, hogy a mindenkori kormányzat a neki megfelelő nézeteket valló szakértők közreműködésével megakadályozza vallási közösségek egyházi nyilvántartásba vételét (vagy olyanokét segítse elő, amelyek nem felelnek meg a törvényi feltételeknek). **A felekezeti autonómia tiszteletben tartása érdekében javasoljuk, hogy a szakértő közreműködésére vonatkozó előírást a jogalkotó törölje.**

18. § – A bírósági határozat ellen nemcsak a bejegyzés kérője és az ügyész, hanem a már bejegyzett egyházak is fellebbezéssel élhetnek. Ezzel a Javaslat lehetőséget biztosít a már „birtokon belül lévő” egyházaknak arra, hogy megnehezítsék új felekezetek egyházként való állami elismerését. Az egyház fellebbezési joga ugyanis nem jelent többet az ügyész fellebbezési jogánál: az egyház éppúgy csak a törvényi feltételek érvényesítése érdekében élhet e joggal, mint az ügyész. A fellebbezési jog biztosítása az egyházak számára is tehát szükségtelen korlátja az egyházi státusz megszerzésének. **Javasoljuk a fellebbezésre jogosultak köréből kihagyni a már bejegyzett egyházak képviselőit.**

Az egyházak bevételei:

1. vállalkozási tevékenység (20. § (3) bekezdés),
2. államháztartási finanszírozás (20. § (4) bekezdés),
3. támogatás (20. § (5) bekezdés),
4. adomány (21. § (1) és (3) bekezdés),
5. a törvény szerint nem gazdasági-vállalkozásnak minősülő gazdasági-vállalkozási tevékenység bevétele (21. § (4) bekezdés),
6. hitéleti célú bevétel (22. § (1) bekezdés).

20. § (3) bekezdés – „Az egyház céljai megvalósítása érdekében jogosult más, jelen törvény szerint gazdasági-vállalkozási tevékenységnek nem minősülő feladatokat folytatni, vagy vállalkozásokat, civil szervezeteket létrehozni, abban részt venni.” Az indoklás szerint e tevékenységek szervezeti és működési kereteit és rendjét maga az egyház jogosult szabályozni. Bár a hatályos törvény kifejezetten alkalmazni rendeli a Polgári törvénykönyvnek a társadalmi szervezetekre vonatkozó szabályait (70-73. §), a Javaslat ilyen utaló szabály nélkül is egyértelmű volna (hiszen miért is kellene mindig minden jogszabály alkalmazását elrendelni). Ám az indoklás éppen ellentétes azzal, ami értelemszerűen következne a Javaslat szövegéből! Így a Javaslat ahelyett, hogy világos eligazítást adna az egyházak működésére, inkább növeli az átláthatatlanságot

Sajnálatos módon ezekkel a rendelkezésekkel a Javaslat éppen azt fogja ismételtten lehetővé tenni, hogy az egyházi tevékenység leple alatt egyes egyházak főként gazdasági tevékenységet folytassanak – ahelyett, hogy szigorú követelmények és ellenőrzési rend bevezetésével ezt megakadályozná, a Javaslat törvényesíteni igyekszik a visszaélést és a korrupciót. **Javasoljuk a vállalkozási tevékenység lehetőségének szigorú feltételekhez kötését, és e tevékenység szervezeti és működési rendjének az általános kereskedelmi és polgári jogi szabályok alá rendelését.**

20. § (4)-(5) bekezdés – A Javaslat rögzíti az egyenlő finanszírozás elvét, ami megfelel az állam világnézeti semlegessége elvének (a jelenlegi szabályozás is ezt az elvet intézményesíti). Ugyanakkor a Javaslat lehetővé teszi, hogy az egyházak „a pályázati rendszeren kívül, egyedi döntés alapján” is támogatásban részesüljenek, szabad utat nyitva a diszkriminációnak és a korrupciónak. **Követeljük az (5) bekezdés törlését a Javaslatból!**

21. § (1) és (3) bekezdés – Az adománygyűjtés tekintetében azt kifogásoljuk, hogy a Javaslat nem tartalmaz garanciákat a magánszféra védelmére, és nem rendeli alkalmazni az adatvédelmi törvényt.

21. § (4) bekezdés – A nem gazdasági-vállalkozási jellegű tevékenységek körébe a Javaslat elvileg azokat sorolja, amelyek az egyház hitéleti és a közcélú tevékenységével függenek össze. Csakhogy:

- i) A 20. § (3) bekezdése feljogosítja az egyházat, hogy közelebbről meg nem határozott célja elérése érdekében vállalkozást hozzon létre, vagy részt vegyen benne. **Ennek pontos feltételeit, valamint az ellenőrzésre jogosult állami szerv felhatalmazását javasoljuk egyértelműen meghatározni** (lásd az ott mondottakat).
- ii) A gazdasági-vállalkozási tevékenységnek nem minősülő (tehát adómentes) tevékenységek között is jócskán tartalmaz a Javaslat olyan tételeket, amelyek nem kötődnek hitéleti vagy közcélú tevékenységekhez: ilyen az üdülő hasznosítása, az egyházi célra használt ingatlan részleges hasznosítása, a kizárólag hitéleti és közcélú

tevékenységet szolgáló eszközök értékesítése (a bevétel felhasználása nincs célhoz kötve), a munkaruha megtérítése, a szabad pénzeszközök pénzüpi befektetése, az öngondoskodáson alapuló belső nyugdíjintézet vagy nyugdíjalap működtetése.

Ezekkel kapcsolatban fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a Javaslat igen széles, a hitéleti és a közcélú tevékenységét messze meghaladó körben biztosít adómentes bevételt az egyházaknak, amit indokolatlan privilegizálásnak tartunk.

Mindezt azzal tetézi a Javaslat, hogy egy újabb gumiszabállyal lehetővé teszi, hogy az állam az egyházakat „*adókedvezményben és azzal egy tekintet alá eső más kedvezményekben*” részesítse. **Javasoljuk, hogy ezt a lehetőséget a jogalkotó szigorúan és kizárólag közcélú tevékenységekhez kösse.**

22. § – Az egyház hitéleti célú bevétele „*a személyi jövedelemadó meghatározott részének egyház számára történő felajánlása, annak költségvetési kiegészítése, illetve az ennek helyébe lépő juttatás, valamint az ingatlanjradék és annak kiegészítése.*” Az ilyen bevételek mindegyikére vonatkozóan, általános érvennyel mondja ki a Javaslat az állami ellenőrzés tilalmát, holott ebben az esetben nagyobbrészt közpénzről van szó. A Javaslat csak a nem hitéleti célra adott állami támogatás tekintetében írja elő az általános szabályok szerinti könyvvizelési kötelezettséget, de ellenőrzésre is csak akkor hatalmazza fel az Állami Számvevőszéket, ha az állami támogatás nem hitéleti, de meghatározott célra irányul. A 35. § felhatalmazása alapján kormányrendelet fogja tartalmazni az egyházakra vonatkozó sajátos könyvvizelési és beszámolási kötelezettségeket. E rendelkezések eredményeképpen az egyházak gazdálkodásának áttekinthetősége romlik, szöges ellentétben a Javaslatnak azzal a deklarált céljával, hogy megakadályozza az egyházi státusszal való visszaélést! **Javasoljuk a pénzügyi, gazdasági ellenőrzési szabályok sokkal szigorúbb meghatározását.**

(Megjegyezzük, hogy a 23. § (3) bekezdéséből szavak, illetve mondatrészek hiányoznak, ami nagyrészt zavarossá teszi a jogszabályhelyet.)

23. § – A jogalkotási eljárásban való részvételre, véleményezésre a Javaslat külön jogszabályban (akár miniszteri rendeletben) meghatározott lehetőséget biztosít, ismét kivonva az egyházakat az általános szabályok hatálya alól. (Az indoklás „*stratégiai partneri megállapodás*” kötését is lehetővé teszi a minisztériumok számára ebben a tekintetben.) Ezt indokolatlannak és a hatályos jogszabályokkal ellentétesnek tartjuk. Az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény, valamint a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről szóló 2010. évi. CXXXI. törvény az egyházaknak éppúgy biztosítja a jogszabályok, jogalkotási koncepciók véleményezését, mint minden más érintettnek. A speciális szabályozás csak rontaná a jogalkotás átláthatóságát. **A TASZ a jogalkotási eljárásban való részvételre és a jogszabályok társadalmi vitájára vonatkozó kötelezettség betartását és minden félre, így az egyházakra is kiterjedő következetes alkalmazását várja el a jogalkotótól.**

25. § (1) bekezdés – A közoktatási intézményekben végzett hitoktatási tevékenység lehetőségét a Javaslat „*a tanulók és a szülők igényei szerint*” teszi lehetővé. Nem biztosít ugyanakkor garanciákat azok számára, akik ezt nem igénylik, nem határozza meg pontosan az igénylés feltételeit, az igénylők arányát, valamint az iskolai hitoktatás lemondásának feltételeit. **Javasoljuk a pontosítást és a részletes szabályozást ebben a kérdésben.**

A Javaslat kimondja továbbá, hogy amennyiben egy közoktatási intézményben egy egyház hitoktatást folytat, annak költségeit teljes mértékben az állam fedezi. E kötelezettségvállalást indokolatlannak tartjuk, mert diszkriminálja azokat a tanulókat (illetve

szüleiket), akik iskolai szabadidejüket nem egyházak által szervezett tevékenységekben való részvétellel szeretnék tölteni. Az iskolai hitoktatás költségeinek viselése tekintetében is javasoljuk az egyenlő finanszírozás elvének érvényesítését.

VI. fejezet: Záró rendelkezések

34. § (1) bekezdés – Pontosítási javaslat: „*áttekintse*” helyett „*áttekinti*”.

38. § – „Inverz” hatályba léptetés: a főszabály a kihirdetés napján való hatálybalépés, de a hatályba léptető szakaszt leszámítva a Javaslat minden rendelkezése az Alaptörvénnyel együtt fog hatályba lépni. **Javasoljuk a hatályba léptetés visszafordítását.**

39. § (1) bekezdés – A Javaslat létrehozza a „*vallási tevékenységet is végző egyesület*” kategóriát azokra a jelenlegi egyházakra nézve, amelyek nincsenek felsorolva az *1. számú mellékletben*. A melléklet azzal, hogy kifejezetten [a vallás szabad gyakorlásáról szóló 1895. évi XLIII. törvénycikk](#) által bevezetett „bevett és elismert egyházak” kategóriába sorolja a felekezeteket, a magyar alkotmányosságot ebben a tekintetben egy évszázaddal veti vissza. A maga korában elfogadható törvény koncepciója ma már sem a magyar, sem a nemzetközi és európai jogfejlődés tükrében nem állja meg a helyét.

A melléklet összesen 45 egyházat sorol fel, ezek regisztrációja automatikus (lásd a 14. § (2) bekezdését) – a többi mintegy 185 egyháznak viszont vagy az egyházi vagy az egyesületi bejegyzést kell kérnie. Ha ezt nem teszik meg a törvény hatályba lépését követő egy hónapon belül, a bíróság megszünteti az egyházi státuszukat (lásd 31. §). E szabály eredményeképpen 2012. február 1-je után jelenleg törvényesen működő egyházak tucatjai fognak megszűnni, híveik pedig megfoszthatnak vallásuk intézményes gyakorlásának lehetőségétől.

Javasoljuk, hogy a regisztrációs kötelezettség csak a jövőre vonatkozzon, a jelenleg törvényesen működő egyházakra ne – ezek mindegyike a törvény erejénél fogva legyen továbbra is bejegyzett egyház.

III. Következtetés:

A TASZ álláspontja szerint jelenlegi formájában a Javaslat elfogadhatatlan. Kérjük ezért a képviselőket, hogy ne szavazzák azt meg!

Budapest-Miskolc, 2011. június 26.

Készítette:

Hegyí Szabolcs

a Társaság a Szabadságjogokért Politikai Szabadságjogok Programjának munkatársa